

Údolí nymf

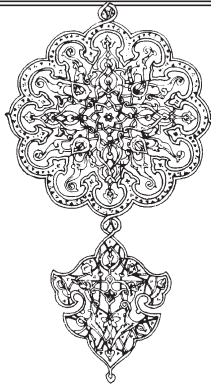
Chalíl Džibrán

VYŠEHRAD

2014

Prostáček Juhanna

V létě vycházel Juhanna každé ráno na pole se svým volkem a telaty a na ramenou nesl pluh. Naslouchal zpěvu drozdů a šumění listí ve větvích. V poledne sedával u zurčícího potoka, který se vinul zelenými loukami nížiny. Pojedl jídla a nesnědená sousta chleba nechával na trávě pro ptáky. Večer, když zapadající slunce odneslo světlo dne, se vracíval do svého skromného příbytku, odkud byl výhled na vesnice a samoty severního Libanonu. Když sedával se svými stárnoucími rodiči a v tichosti naslouchal jejich rozhovoru o tom, co se zrovna děje, zmocňovala se jej ospalost a klid.

Za zimních dní se choulil u ohniště, snažil se zahřát a naslouchal sténání větru, kvílení živlů a zamýšlel se nad střídáním ročních období. Díval se z okna na údolí skryté pod pokrývkou sněhu a na stromy zbavené listí jako dav lidí zanechaný venku na milost a nemilost drsné zimě a prudkým větrům. Za dlouhých nocí zůstával vzhůru a vyčkával, až rodiče usnou. Pak otevřel dřevěnou truhlici a vyňal z ní knihu evangelií. Při slabém světle lampy si

48 v ní četl a občas se pokradmu podíval směrem, kde spal jeho otec, který mu Knihu zakázal číst. Bylo to zakázané, neboť kněží nedovolovali, aby se lidé prostého ducha zabývali záhadami Ježíšova učení. Pokud by tak přesto činili, církev by je vyobcovala. Juhanna tak dni svého mládí trávil mezi poli podivuhodné krásy a Ježíšovou knihou, naplněn světlem a duchem. Kdykoli promluvil jeho otec, v tichosti a zamyšlení mu naslouchal, aniž by utrousil jediné slovo. Často beze slova vysedával s vrstevníky a hleděl při tom do míst, kde se večerní soumrak setkával s nebeskou modří. Vždy, když se vydal do kostela, vracíval se s pocitem smutku, neboť učení, které slyšel z kazatelny, se s tím, co četl v evangeliích, neshodovalo. A život, který vedli věřící a jejich vůdci, se krásnému životu, o kterém Ježíš z Nazareta mluvil ve své Knize, nepodobal.

Do polí a luk se vrátilo jaro a sníh roztál. Na vrcholcích hor trochu sněhu zůstalo, ale i ten se pak rozplynul, stékal po úbočích hor a stával se potoky vinoucími se dolů do údolí. Potoky se brzy setkaly a spojily, až z nich byly prudké řeky, jejichž hučení dávalo na vědomí všem, že se Příroda probudila ze spánku. Kvetly jabloně a ořešáky a na topolech a vrbách vyráželo nové listí. Kopce začaly porůstat travou a květinami. Juhanna se již u ohniště nudil. Telata nedočkavě čekala ve stíněné ohradě. Spořádala

již téměř celou zásobu ječmene a toužila po zelené pastvě. Juhanna je vyvedl z chléva na pastviny. Pod pláštěm si nesl Bibli, aby ji nikdo neviděl. Došel na louku na úbočí údolí, poblíž polí kláštera*, který stál pochmurně jako věž uprostřed kopců. Telata se rozutekla za pastvou. Juhanna se posadil a opřel se o skálu. Strídavě se rozhlížel po údolí v plné kráse a četl slova v Knize, která k němu hovořila o nebeském království. Byl den ke konci půstu, kdy vesničané, kteří během postní doby nejedli maso, nedočkavě čekají na příchod Velikonoc. Avšak Juhanna, tak jako všichni chudí rolníci, neznal rozdíl mezi půstem a svátky. Život pro něj byl jedním dlouhým půstem, protože jeho jídlo vždy sestávalo z chleba dobývaného v potu tváře a z plodů vykoupených krví srdce. Zdržovat se masa a tučných jídel pro něj bylo přirozené. Půst mu nepřinášel hlad těla, ale hlad ducha, neboť mu připomínal utrpení Syna člověka a konec jeho života na zemi.

Kolem Juhany poletovali ptáci, pokřikovali na sebe a nad hlavou mu přelétalo hejno holubic. Květiny se mírně pohupovaly ve vánku, jako by se koupaly v teplých slunečních paprscích. Juhanna byl chvíli pohroužen do knihy a pak pozvedl hlavu.

* Jedná se o bohatý klášter v severním Libanonu, kterému patří rozsáhlé pozemky. Nazývá se Dajr Alíša al-Nabí, tj. klášter proroka Elíšy (pozn. autora).

50 Spatřil kupole kostelů v městech a vesnicích v údolí a naslouchal vyzvánění zvonů. Zavřel oči a nechal svého ducha vzlétnout vysoko přes celá staletí do starého Jeruzaléma, aby šel ve stopách Ježíše. Ptal se na něj kolemjdoucích na ulicích. Vyprávěli mu: „Zde vyléčil slepého a učinil, aby chromý zase chodil. Tady pro něj vyrobili trnovou korunu a dali mu ji na hlavu. Na této ulici se zastavil a promluvil k davu v podoběnstvích. Na tomto místě ho přivázali ke sloupu, plivali mu do tváře a bičovali jej. V této uličce odpustil nevěstce její hříchy. Tam padl k zemi pod tíhou kříže.“

Hodiny plynuly, zatímco Juhanna snášel s Boho-člověkem utrpení těla a v duchu se k němu pozvedal. Když vstal, stálo polední slunce vysoko na nebi. Rozhlédl se, ale nikde svá telata neviděl. Hledal je všude. Nevěděl, kam se mohla na těch rovných loukách ztratit. Když došel na cestu, která se vinula napříč poli jako čára na dlani, viděl zdálky, jak uprostřed zahrad stojí muž oblečený do černých šatů. Pospíchal k němu, a když se přiblížil, uviděl, že to je jeden z mnichů z kláštera. Juhanna sklonil hlavu na pozdrav a zeptal se, jestli v zahradách neviděl jeho telata. Mnich se snažil skrýt svůj hněv. Podíval se na Juhannu a utrl se na něj: „Ano, viděl jsem je. Jsou tamhle. Pojď a uvidíš je.“ Juhanna šel za mnichem, až došli ke klášteru. Tam uviděl svá telata uvázaná provazem ve velké ohradě. Hlídal je

jiný mnich, který měl v ruce těžkou hůl. Tou zvířata při každém pohybu bil. Když se Juhanna přiblížil, aby si je odvedl, mnich jej popadl za plášť, otočil se ke vchodu do kláštera a hlasitě zvolal: „Tady je ten pasák, který se provinil. Mám ho!“ Na to zvolání se k němu odevšad vyhrnuli kněží a mniši v čele s opatem, který se od ostatních lišil šatem z drahé látky a mrzutým výrazem ve tváři. Obklopili Juhanu jako vojáci sápadící se po kořisti. Juhanna pohlédl na opata a mírným hlasem řekl: „Co jsem udělal, že mě nazýváte zločincem a proč jste mě zadrželi?“ Opat mu odpověděl hlasem řezavým jako skřípění pantů: „Pásl jsi dobytek na půdě, která patří klášteru, a tvá telata okusovala naši vinnou révu. Chytili jsme je, protože za škodu způsobenou stádem zodpovídá pastýř.“ Když mluvil, tvář se mu zatvrdila. Juhanna úpěnlivým hlasem řekl: „Otče,“ řekl, „jsou to jen němá zvířata bez rozumu a já jsem chudý. Nic jiného než sílu paží a tato zvířata nemám. Dovol mi s nimi odejít a já ti slibuji, že už na tyto louky nikdy nevkročím.“

Opat postoupil o krok vpřed, pozvedl ruce k nebi a znovu promluvil: „To Bůh nás povolal na toto místo a svěřil nám do opatrování tuto půdu, půdu jeho vyvoleného proroka, velkého Elišy. Strážíme ji ze všech sil dnem i nocí, neboť je posvátná. Ti, kdo se k ní přibližují, ji chtějí sežehnout ohněm. Pokud klášteru odmítáš zaplatit, tráva v žaludcích

52 tvých zvířat se promění v jed. Není pro tebe úniku, neboť my si tu zvířata necháme, dokud nezaplatíš do poslední mince.“

Opat se chystal odejít. Juhanna ho však zastavil a řekl prosebně: „Můj pane, zapřísahám tě ve jménu těchto posvátných dní, kdy Ježíš trpěl a Marie plakala zármutkem, abys mě s telaty nechal odejít. Nezavrzuji proti mně své srdce. Jsem chudý, ale klášter je bohatý a mocný. Odpusťte mi mou poštilost a slitujte se nad stářím mého otce.“ Opat se na něj posměšně podíval a odpověděl: „Klášter ti nic nepromine, ty hlupáku, ani hodnotu jediného hroznu. Nezáleží na tom, zda jsi bohatý či chudý. Kdo jsi, že mě zapřísaháš při posvátných věcech? To jen my známe jejich tajemství a věci, které jsou skryty. Pokud si chceš telata z těchto pastvin odvést, pak je musíš vyplatit třemi dináry. Tak zaplatíš, co tu sežrala.“ Juhanna na to zajíkávě odpověděl: „Nemám nic, otče, ani jediný peníz. Slituj se nade mnou a mou chudobou.“

Opat si prsty pročísl hustý vous. „Tak jdi, prodej část pole a vrať se se třemi dináry. Není snad pro tebe lepší dostat se do nebe bez pole, než abys neodbytným dohadováním před Jeho oltářem na sebe přivolal Elišův hněv a skončil v pekle, kde je jen věčný oheň?“

Juhanna chvíli tiše stál. Z jeho očí začalo vyzařovat světlo a jeho rysy změkly radostí. Jeho postoj se

z postoje prosebníka, změnil na postoj člověka síly a rozhodnosti. Hlasem plným poznání a odhodlání mládí pravil:

„Musí snad chudí prodávat svá pole, která je živí, aby ještě víc naplnili truhly kláštera oplývajícího zlatem a stříbrem? Je snad spravedlivé, že proto, aby velký Eliša odpustil hříchy hladového dobytka, mají být chudí ještě chudší a bídní mají umírat hlady?“ Opat povýšeně zavrtěl hlavou. „Ježíš Kristus řekl: Neboť kdo má, tomu bude dáno, a kdo nemá, tomu bude odňato i to, co má.“

Když ta slova Juhanna uslyšel, srdce se mu rozbušilo v hrudi a napřímil se. Jako by se pevněji zapřel o zemi u svých nohou. Tak jako válečník vytahuje svůj meč, aby se bránil, vytáhl Juhanna z kapsy Bibli a zvolal: „Pokrytci, zesměšňujete učení Písma a to, co je na životě nejsvětější, používáte k šíření zla. Běda vám, až Syn člověka přijde podruhé a zpusťší vaše kláštery, kameny z nich rozhází po údolí a ohněm spálí vaše oltáře a obrazy! Běda vám při nevinné Ježíšově krvi a při slzách Jeho matky, neboť vás zalijí jako potopa a smetou vás do hlubin propasti. Běda vám, kdo se klaníte modlám vaší nenasytnosti a pod černým hábitem skrýváte černotu vašich skutků. Běda vám, kdo odříkáváte modlitby, ale vaše srdce jsou tvrdá jako kámen, vám, kdo se poníženež skláníte před oltářem, ale ve vašich duších se stavíte proti Bohu! Ve své zatvrzelosti jste

54 mě dovedli na toto místo a zajali mě jako zločince kvůli malé pastvině, kterou slunce pro nás vyživuje stejným dílem. Když vás Ježíšovým jménem prosím a zapřísahám vás dny jeho utrpení, vysmíváte se mi jako někomu, kdo mluví v nevědomosti. Vezměte toto Písmo, podívejte se do něj a ukažte mi, kdy byl Ježíš bez slitování. Čtěte tuto Boží tragédii a řekněte mi, kde Ježíš mluví bez slitování a soucitu. Bylo to v jeho Kázání na hoře, nebo když v Chrámu promlouval k pronásledovatelům nešťastné nevěstky, či snad na Golgotě, když na kříži lidstvu otevřel svou širokou náruč? Shlédněte, vy všichni tvrdého srdce, na chudá města a vesnice, v jejichž přístřešcích se nemocní svíjejí bolestí na loži utrpení, v jejichž vězeních ubožáci tráví dny plné zoufalství, u jejichž bran žebrají žebráci, na jejichž cestách si cizinci ustýlají k noclehu a na jejichž hřbitovech pláčou vdovy a sirotci. Vy však zde žijete v zahálce a nicnedělání, obklopeni pohodlím. Žijete ze sklizně z polí a vinic. Nenavštěvuje nemocné a vězněné, ani nesytíte hladové. Neposkytujete přístřeší cizincům, ani netěšíte truchlící. Kéž byste se spokojili s tím, co máte a co jste uzmulí našim předkům! Natahujete ruce jako zmije hlavu, obíráte vdovu o práci jejích rukou a rolníka o zásobu, kterou si udělal na stáří.“

Juhanna se odmlčel, aby nabral dech. Pak pokračoval, s hrdě vztyčenou hlavou a mírným hlasem řekl: „Je vás mnoho, a já jsem sám. Naložte

se mnou, jak chcete. Ovce může v temnotě noci padnout za oběť vlkům, ale před rozbřeskem a východem slunce její krev potřísní kamení v údolí.“

Juhanna pronesl tato slova a v jeho hlase byla síla, která mnichům bránila se pohnout. Vzkypl v nich hněv, jejich srdce se zatvrdila. Ve svém vzteku se třásli a skřípěli zuby jako hladoví lvi v kleci. Čekali na znamení svého vůdce, aby mohli mladíka roztrhat na kusy. Juhanna mlčel a nastalo ticho jako ticho po bouři, která poničila nejvyšší větve stromu a nejsilnější rostliny. Pak opat zvolal: „Chopte se tohoto bídného hříšníka. Odeberte mu Písmo a zavřete ho do tmavé kobky. Ti, kdo proklejí Bohem vyvoleného, nedočkají se milosti ani tady, ani na věčnosti.“

Mniši se na Juhanu vrhli, jako se lvi vrhají na kořist. Zkroutili mu ruce a odvedli ho do stísněné místnosti. Dříve než za ním zavřeli dveře, uštědřili mu kopance a rány.

Juhanna, vítěz, kterého osud vydal do rukou nepřátele, stál v tmavé místnosti. Malým otvorem ve zdi se díval ven na údolí zalité sluncem. Na obličej mu dopadlo světlo a jeho duch pocítil Boží objetí. Zmocnil se ho svatý klid. Úzká cela spoutala jeho tělo, ale jeho duch se mohl s vánkem volně potulovat po loukách a mezi rozvalinami. Ruce mnichů pohmoždily jeho údy, ale jeho nejniternější pocity nezasáhly. Záštitu nacházel u Ježíše Nazaretského.

56 Spravedlivému člověku pronásledování neublíží a člověka, který se drží pravdy, útlak nezničí. Sókrates vypil jedovatý odvar z bohlelavu s úsměvem na tváři. A když kámenovali Pavla, radoval se. Když se proti této pravdě bouříme, bolí to. Když ji zrazujeme, odsuzuje nás.

Juhannovi rodiče se dozvěděli o tom, co se jejich jedinému dítěti stalo. Jeho matka přišla do kláštera. Opírala se při tom o hůl. Vrhla se otci představenému k nohám. Plakala, líbala mu ruce a zapřísahala ho, aby se slitoval nad jejím synem a omluvil jeho nevědomost. Opat pozvedl oči k nebi jako člověk, který je nad světské záležitosti povznesen, a řekl jí: „Můžeme odpustit rozpustilost tvého syna a být vůči jeho bláznovství shovívaví, ale klášter má posvátná práva, kterým musí být učiněno zadost. Ve své pokoře odpouštíme lidská provinění, avšak velký Eliáš neodpouští ani neomlouvá ty, kdo vstoupí na jeho vinice a ty, kdo nechají na jeho pozemcích pást svá zvířata.“

Juhannova matka na něj pohlédla. Po staré vráscité tváři jí tekly slzy. Sňala mu z krku stříbrný řetízek, vložila mu ho do ruky a řekla: „Otče, nemám nic než tento řetízek. Je to dárek od mé matky, který mi dala v den mé svatby. Snad ho klášter může přijmout jako pokání za provinění mého syna.“

Otec představený vzal řetízek, dal si jej do kapsy, a zatímco mu vděčně líbala ruce, řekl: „Běda, to-

muto pokolení, neboť překrucuje slova Písma, děti pojídají trpkých hroznů a otcové jsou štváni proti nám! Jdi, ženo, a modli se za svého pošetilého syna, aby ho nebesa vyléčila a vrátila mu rozum.“

Juhanna vyšel z vězení a pomalu kráčel před telaty matce po boku. Opírala se o hůl, sehnutá pod tíhou let. Když došel k chatrči, nechal telata popásat, sedl si tiše u okna a díval se, jak bledne den. Po chvíli uslyšel, jak otec matce do ucha šep-tá: „Mnohokrát jsem ti, Sáro, říkal, že náš syn je slabomyslný, ale nechtěla jsi to uznat. Teď už mi neodporuješ, neboť jeho činy dodaly mým slovům váhu. To, co ti dnes řekl opat, ti já říkám už léta.“

Juhanna dál pohlížel k západu, kde paprsky zapadajícího slunce barvily hustá oblaka do ruda.

II

Byla doba Velikonoc a hostiny ustoupily půstu. Nový kostel už stál. Tyčil se nad domy Bešaré jako knížecí palác mezi chudými obydlími poddaných. Lidé čekali na příchod biskupa, který měl posvětit jejich chrám a oltář. Když se přiblížil čas jeho příjezdu, vyšli mu v průvodu naproti ven z města. Biskup spolu s nimi vstoupil do města za zvuku chvalozpěvů, prozpěvování kněží, řinčení činel a zvonění zvonků. Když sesedl z koně, osedlaného

OBSAH

(9) MARTA

(27) PRACH VĚKŮ A VĚČNÝ OHEŇ

(45) PROSTĚČEK JUHANNA

Údolí nymf Chalíl Džibrán

EDICE MOZAIKA

Z anglického vydání *Nymphs of the Valley*, vydaného
nakladatelstvím Albert Knopf v New Yorku roku 1966,
přeložila Marie Čapková

Fotografie na obálce: Wikimedia Commons, MyotiSI

Přebal, vazbu a grafickou úpravu podle osnovy

Hany Blažejové navrhla Michaela Blažejová

Vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,

roku 2014 jako svou 1261. publikaci

Odpovědný redaktor Martin Žemla

Vydání první. AA 1,71. Stran 72

Vytiskla tiskárna Finidr, spol. s r. o.

Doporučená cena 128 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.

Praha 3, Víta Nejedlého 15

e-mail: info@ivysehrad.cz

www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7429-462-4